

Inhoudsopgave

1 Inleiding 1

- 1.1 Vermogen en vermogensrecht 1
 - 1 Vermogen 1
 - 2 Vermogensrecht 1
 - 3 Goederenrecht en verbintenissenrecht 2
 - 4 Verschil in soort subjectieve rechten 2
 - 5 Goederenrecht en verbintenissenrecht zijn niet van elkaar te scheiden 3
- 1.2 Opzet boek 3
 - 6 Opzet van dit studieboek 3
- 1.3 Regeling van het vermogensrecht in het BW 3
 - 7 Het BW 3
 - 8 Inhoud van het BW 4
 - 9 Gelaagde structuur van het vermogensrecht: algemene en bijzondere delen 5
 - 10 Schakelbepalingen 6

Deel I: Goederenrecht

2 Absolute rechten op goederen 11

- 2.1 Eigendom 11
 - 2.1.1 Inleiding 11
 - 11 Het meest omvattende recht op een zaak 11
 - 2.1.2 De eigenaar komt het vrije genot van zijn zaak toe 11
 - 12 De eigenaar kan anderen van het genot van de zaak uitsluiten 11
 - 13 De eigenaar kan ook anderen het genot van de zaak toestaan 11
 - 2.1.3 De eigenaar komt de bevoegdheid toe om over zijn zaak te beschikken 12
 - 14 De eigenaar is met uitsluiting van anderen gerechtigd om over de zaak te beschikken 12
 - 15 De eigenaar kan het beschikkingsrecht ook door een ander laten uitoefenen 12
 - 2.1.4 Beperkingen aan het recht van de eigenaar 12
 - 16 Inleiding 12
 - 17 Beperking van het recht van de eigenaar door rechten van anderen 12

18	Beperking van het recht van de eigenaar door de wet	12
19	Beperking van het recht van de eigenaar door het ongeschreven recht	13
20	Misbruik van (eigendoms)recht	13
21	Hinder	14
22	Misbruik van eigendomsrecht en hinder kennen dikwijls ook een verbintenisrechtelijk aspect	14
2.1.5	Het eigendomsrecht is een absoluut recht	15
23	Inleiding	15
24	Absolute werking	15
25	Droit de suite	15
26	Droit de préférence/separatist in faillissement	16
2.1.6	Het recht van de eigenaar is een absoluut subjectief vermogensrecht op een zaak	16
27	Inleiding	16
28	Het recht van de eigenaar is een subjectief recht	17
29	Het recht van de eigenaar is een vermogensrecht	17
30	Het recht van de eigenaar is een absoluut recht	17
31	Het recht van de eigenaar heeft een zaak als object	18
32	Het recht van de eigenaar is een zakelijk recht	18
2.1.7	Eigendom is een voorbeeld van een absoluut recht op een goed	18
33	Het begrip zaak	18
34	Zaak is onderdeel van het begrip goed	19
35	In eigendom hebben en toebehoren aan, eigenaar en rechthebbende	19
36	De rechthebbende heeft een absoluut recht op het goed	19
2.2	Beperkte rechten	20
2.2.1	Beperkte zakelijke rechten	20
37	Beperkte rechten op zaken	20
2.2.2	Beperkte rechten die geen zakelijke rechten zijn	20
38	Beperkte rechten op goederen die geen zaak zijn	20
39	Vruchtgebruik	21
40	Pand en hypotheek	21
2.2.3	Een beperkt recht op een goed heeft absolute werking	22
41	Absolute werking beperkte rechten	22
42	Droit de suite	22
43	Separatist in faillissement	23
2.2.4	Prioriteitsbeginsel	23
44	Bij beperkte rechten gaat het oudere voor het jongere	23
2.2.5	De beperkte rechten vormen een gesloten systeem	23
45	Slechts vestiging van de in de wet genoemde beperkte rechten mogelijk	23
2.3	Absolute vermogensrechten	24
2.3.1	Absolute vermogensrechten op goederen	24
46	Absolute rechten op goederen	24

Inhoudsopgave

2.3.2	Absolute vermogensrechten die niet op goederen rusten	24
47	In andere wetten geregelde absolute rechten	24
48	Object is geen goed	25
2.4	Schematische samenvatting van de subjectieve vermogensrechten en hun objecten	26
49	Schema subjectieve vermogensrechten	26
2.5	Zaken- en goederenrecht	26
50	Het zakenrecht bestaat uit de regels betreffende de zakelijke rechten	26
51	De regels betreffende absolute rechten op goederen heten het goederenrecht	27
3	Verkrijging en verlies van goederen	29
3.1	Inleiding	29
52	Terreinverkenning	29
3.2	Verkrijging onder algemene titel tegenover verkrijging onder bijzondere titel	29
53	Inleiding	29
54	Verkrijging onder algemene titel: opvolging in een vermogen	29
55	Verkrijging onder bijzondere titel: verwerving van één of meer bepaalde goederen	30
3.3	Gesloten stelsel van verkrijging en verlies van goederen	30
56	Gesloten stelsel van verkrijging van goederen	30
57	Gesloten stelsel van verlies van goederen	31
3.4	Originaire verkrijging tegenover derivatieve verkrijging	31
58	Inleiding	31
59	Bij derivatieve verkrijging verwerft men een recht van een rechtsvoorganger	31
60	Bij origineire verkrijging verwerft men een nieuw recht	32
3.5	Het verschil tussen absolute en relatieve rechten in relatie tot wijze van verkrijging	32
3.5.1	Casus	32
61	Inleiding	32
62	Casus 1	32
63	Casus 2	33
3.5.2	Het verschil tussen absolute en relatieve rechten nog eens geïllustreerd	33
64	Inleiding	33
65	Casus 3	33
66	Geen verschil tussen partijen	34
67	Geen verschil tussen verkrijgers onder algemene titel van één of van beide partijen	34
68	Geen verschil bij verkrijging onder bijzondere titel aan de actieve zijde	34

69	Wel verschil bij verkrijging onder bijzondere titel aan de passieve zijde	35
70	Conclusie	36
3.6	Kwalitatieve rechten en kwalitatieve verplichtingen	36
3.6.1	Inleiding	36
71	Verbonden aan de kwaliteit van rechthebbende	36
72	Alleen bij derivatieve verkrijgingen	36
3.6.2	Kwalitatieve rechten	36
73	Kwalitatief recht: een relatief recht met droit de suite	36
3.6.3	Kwalitatieve verplichtingen	37
74	Kwalitatieve verplichting: een relatieve verplichting met droit de suite	37
75	Kwalitatieve verplichtingen krachtens de wet: verhuur en pacht	37
76	Kwalitatieve verplichting uit overeenkomst; art. 6:252	38
4	Werking tegen derden en publicatie	41
4.1	Algemeen	41
77	Inleiding	41
78	Publicatie-eis	41
79	Geen sluitend publicatiesysteem	42
4.2	Registrigoederen en de openbare registers betreffende registrigoederen	42
80	Inleiding	42
81	Het begrip registrigoed	42
82	Welke registrigoederen kennen we?	42
83	Voorbeelden van niet-registrigoederen	43
84	De openbare registers betreffende registrigoederen	44
4.3	Andere openbare registers en publicatiemethoden	45
85	Andere openbare registers dan die voor registrigoederen	45
86	Andere publicatiemethoden dan publicatie in de openbare registers	45
87	Geen volledig overzicht	45
4.4	Voldoen onze privaatrechtelijke publicaties in de praktijk?	46
88	Het antwoord is gedeeltelijk bevestigend en gedeeltelijk ontkennend	46
89	Niet-raadpleging openbare registers komt voor risico derde	46
90	Beschermingsbepalingen bij ontbreken publiciteit	47
91	Kenbaarheid kwalitatieve verplichtingen	48
5	Bezit	49
5.1	Inleiding	49
92	Bezit is geen eigendom	49
93	Houden van een goed	49
5.2	Bezit en detentie	50
94	Houden als bezitter en als detentor	50

Inhoudsopgave

	95	Beoordelingsmaatstaf: houden voor zichzelf of voor een ander	50
	96	Bezitsdaden kunnen feitelijke handelingen of rechtshandelingen zijn	51
	97	Houden is niet hetzelfde als onder zich hebben	51
	98	Bezit en detentie kunnen beide onmiddellijk of middellijk zijn	51
	99	De rechthebbende heeft recht op het bezit van het goed	52
	100	Bezit is ook van andere goederen dan zaken mogelijk	52
5.3		Nadere wettelijke regels voor de vaststelling van bezit	52
	101	Inleiding	52
	102	De houder wordt vermoed bezitter te zijn	53
	103	Verkrijging als detentor of als bezitter	53
	104	Houder kan zich niet tot bezitter maken	53
5.4		Bezitsverkrijging en bezitsverlies	54
	105	Inleiding	54
	106	Inbezitneming	54
	107	Bezitsoverdracht	55
	108	Opvolging onder algemene titel	55
	109	Bezitsverlies	55
5.5		Bezit te goeder trouw	55
	110	Inleiding	55
	111	Bezit te goeder trouw en niet te goeder trouw	56
	112	Maatstaf goede trouw	56
	113	Onderzoeksplicht	56
	114	Doorslaggevend is het tijdstip van bezitsverkrijging	57
	115	Goede trouw wordt vermoed aanwezig te zijn	58
5.6		Rechtsgevolgen van bezit	58
5.6.1		Inleiding	58
	116	Verspreid over de wet	58
5.6.2		De processuele functie van bezit	59
	117	De bezitter wordt vermoed rechthebbende te zijn	59
	118	De houder wordt vermoed bezitter te zijn, de bezitter wordt vermoed rechthebbende te zijn	59
	119	Voor registergoederen geldt een uitzondering	59
5.6.3		Leveringsfunctie bij roerende niet-registerzaken	60
	120	Levering van roerende zaken geschiedt als regel door bezitsverschaffing	60
5.6.4		Rechtsverschaffende functie bij verkrijgende verjaring	60
	121	Een bezitter kan door verkrijgende verjaring eigenaar worden	60
5.6.5		Vergoedingsrechten van de bezitter tegenover de rechthebbende	60
	122	Omvang van het vergoedingsrecht is afhankelijk van de aard van het bezit	60
5.6.6		Bezitsbescherming	61
	123	Bezitsactie	61
5.6.7		Bijzondere aansprakelijkheden	62
	124	De bezitter is soms kwalitatief aansprakelijk	62

6	Overdracht	63
6.1	Inleiding	63
	125 Terreinverkenning	63
	126 De begrippen overdracht en levering	63
	127 Overdracht veronderstelt overdraagbaarheid	63
	128 Overdrachtsvereisten	64
6.2	Beschikkingsbevoegdheid	64
6.2.1	Het begrip beschikkingsbevoegdheid	64
	129 Beschikken is het vervreemden of bezwaren van een goed	64
6.2.2	De rechthebbende is beschikkingsbevoegd, tenzij ...	65
	130 Regel is dat (alleen) de rechthebbende beschikkingsbevoegd is	65
	131 Bewind	65
	132 Faillissement	66
	133 Op het goed drukt een beperkt recht	66
	134 Beslag	66
	135 Een zijstap, wat is beslag?	66
	136 Conservatoir beslag	67
	137 Executoriaal beslag	67
	138 Derdenbeslag	68
	139 Beslag versus beperkt zekerheidsrecht	68
6.2.3	Een niet-rechthebbende is niet beschikkingsbevoegd, tenzij ...	68
	140 Een niet-rechthebbende is als regel beschikkingsonbevoegd	68
	141 Krachtens een rechtshandeling bevoegd	68
	142 Krachtens de wet bevoegd	69
6.2.4	Levering door een niet-beschikkingsbevoegde. Rechtsgevolg?	69
	143 Ondanks beschikkingsonbevoegdheid soms toch overdracht	69
6.3	Een geldige titel voor overdracht	70
6.3.1	Het begrip overdrachtstitel	70
	144 Titel	70
	145 Voorbeelden van overdrachtstitels	70
6.3.2	De titel moet geldig zijn: de overdracht is 'causaal'	71
	146 Causaal stelsel	71
6.3.3	Gevallen van ongeldige titels	71
	147 Inleiding	71
	148 Van aanvang af ongeldige titels	72
	149 Achteraf ongeldige titels	72
	150 De bijzondere ongeldige titels van art. 3:84 lid 3	73
6.3.4	Gevolgen ongeldige titel bij doorlevering door de verkrijger	73
	151 De derde-verkrijger heeft van een beschikkingsonbevoegde verkregen	73
6.3.5	Gevolgen ongeldige titel in faillissement van de verkrijger	74
	152 Vervreemder is separatist	74
6.3.6	Voldoende bepaaldheid bij de titel	74
	153 Het over te dragen goed dient voldoende bepaald te zijn	74
	154 Ook voor de levering is voldoende bepaaldheid vereist	75

Inhoudsopgave

- 6.4 Levering 75
 - 6.4.1 Het leveringsvereiste 75
 - 155 Voor overdracht is levering vereist 75
 - 6.4.2 Wijzen van levering 76
 - 156 In afdeling 3.4.2 geregelde wijzen van levering 76
 - 157 Buiten afdeling 3.4.2 geregelde wijzen van levering 78
 - 6.4.3 Goederenrechtelijke overeenkomst 78
 - 158 Terreinverkenning 78
 - 159 De eis van een goederenrechtelijke overeenkomst is praktisch zonder belang 79

- 7 Derdenbescherming tegen beschikkingsonbevoegdheid 81**
 - 7.1 Inleiding 81
 - 160 Terreinverkenning 81
 - 7.2 Derdenbescherming door art. 3:86 81
 - 7.2.1 De regel van art. 3:86 lid 1 81
 - 161 Overzicht 81
 - 7.2.2 Ratio van de regel van art. 3:86 lid 1 82
 - 162 Houderschap legitimeert 82
 - 7.2.3 Voor welke goederen en leveringen geldt de regel van art. 3:86 lid 1? 83
 - 163 Voor welke goederen geldt art. 3:86 lid 1? 83
 - 164 Voor welke leveringen geldt art. 3:86 lid 1? 83
 - 7.2.4 Goede trouw van de derde-verkrijger 84
 - 165 De centrale goede-trouwbe­paling van art. 3:11 84
 - 166 Onder omstandigheden onderzoeksplicht 84
 - 167 Goede trouw wordt vermoed aanwezig te zijn 86
 - 168 De wegwijzerplicht van art. 3:87 86
 - 7.2.5 De derde-verkrijger moet het goed anders dan om niet geleverd hebben gekregen 87
 - 169 Geen bescherming indien om niet verkregen 87
 - 170 Wanneer anders dan om niet? 87
 - 7.2.6 De zaak is van diefstal afkomstig: de uitzondering van lid 3 op lid 1 88
 - 171 De bestolen eigenaar kan de zaak nog drie jaar als zijn eigendom opvorderen 88
 - 172 Uitzondering op de uitzondering van lid 3 88
 - 7.2.7 De zaak betreft een cultuurgoed 89
 - 173 Bescherming cultuurbezit 89
 - 7.2.8 De verhouding tussen eerste en tweede hand 89
 - 174 Vaak zal de eerste hand de tweede hand kunnen aanspreken 89
 - 7.2.9 Bescherming tegen beperkte rechten 90
 - 175 Voor bescherming tegen beperkte rechten gelden dezelfde vereisten 90
 - 7.2.10 Samenvatting bescherming door art. 3:86 90
 - 176 Overzicht 90
 - 7.3 Derdenbescherming door art. 3:88 91

	177	Overzicht	91
	178	Voorbeelden van overdrachtstitels	91
8		Leveringswijzen	93
8.1		Inleiding	93
	179	Levering van een goed is alleen op de daarvoor door de wet voorzien wijze mogelijk	93
8.2		Levering van roerende zaken, niet-registergoederen	93
8.2.1		Inleiding	93
	180	Regel: levering van roerende niet-registerzaken geschiedt door bezitsverschaffing	93
	181	Bezitsverschaffing tegenover bezitsoverdracht	94
8.2.2		Wijzen van bezitsverschaffing	95
	182	Corporele bezitsverschaffing	95
	183	Maatstaf voor geslaagde bezitsverschaffing	96
8.2.3		De niet-corporele wijzen van bezitsoverdracht van art. 3:115	96
	184	Inleiding	96
	185	Constitutum possessorium	96
	186	Levering door middel van een constitutum possessorium is niet in alle opzichten even sterk	96
	187	Een houder kan niet buiten de bezitter om door middel van een constitutum possessorium leveren	97
	188	Levering door middel van een constitutum possessorium werkt niet tegen een ouder gerechtigde	98
	189	Traditio brevi manu	99
	190	Traditio brevi manu is door bezitter en houder mogelijk	99
	191	Traditio longa manu	99
	192	Traditio longa manu is door bezitter en houder mogelijk	100
	193	Rechten van de derde-detentor	100
8.2.4		Bezitsverschaffing door middel van zakenrechtelijke papieren	101
	194	Inleiding	101
	195	Levering door middel van een cognossement	102
	196	Levering door middel van een ceel	102
8.2.5		De uitzondering op de regel: soms levering door een akte	103
	197	Probleemverkenning	103
	198	Uitzondering op de regel: levering door middel van een akte	103
8.2.6		Derdenbescherming tegen beschikkingsonbevoegdheid van de vervreemder	104
	199	Probleemverkenning	104
	200	De vervreemder is een niet beschikkingsbevoegde detentor	104
	201	De vervreemder is een niet beschikkingsbevoegde bezitter	104
	202	Levering door middel van cognossement of ceel	105
	203	Levering door middel van een akte als bedoeld in art. 3:95	106
8.3		Levering van registergoederen	107
8.3.1		Inleiding	107

Inhoudsopgave

- 204 Levering van onroerende zaken 107
- 205 Levering van andere registergoederen dan onroerende zaken 107
- 206 Samengestelde handeling: beide elementen zijn constitutief 108
- 8.3.2 De akte van levering 108
 - 207 Notariële akte van levering 108
 - 208 Een zijstap, wat is een (notariële) akte? 108
 - 209 Tussen partijen opgemaakt 109
 - 210 Tot levering bestemd 109
 - 211 Inhoud van de leveringsakte 110
 - 212 Wat, indien de vervreemder niet wil meewerken? 110
- 8.3.3 Inschrijving in de daartoe bestemde openbare registers 111
 - 213 Inschrijving is constitutief voor de levering 111
 - 214 Bezitsverkrijging 111
- 8.3.4 Het interval tussen het verlijden van de akte en de inschrijving 111
 - 215 Probleemverkenning 111
 - 216 Inschrijving van een tweede leveringsakte 111
 - 217 Faillissement 112
 - 218 Bijzonder beslag 112
- 8.3.5 De openbare registers voor registergoederen 113
 - 219 Inschrijvingen betreffende registergoederen 113
 - 220 Inschrijfbaar feiten 113
 - 221 Negatief registerstelsel 114
 - 222 Tegenwerpbaarheid en goede trouw 114
- 8.3.6 Derdenbescherming 115
 - 223 Inleiding 115
 - 224 Bescherming tegen onvolledigheid van de openbare registers 115
 - 225 Beperkte bescherming tegen onjuistheid van de openbare registers 116
 - 226 Beperkte bescherming tegen beschikkingsonbevoegdheid door art. 3:88 118
- 8.4 Levering van vorderingsrechten 118
 - 8.4.1 Inleiding 118
 - 227 Terreinverkenning 118
 - 228 Persoonlijke rechten zijn er in soorten 118
 - 229 Vorderingen op naam, toonder- en ordervorderingen 119
 - 8.4.2 Levering van vorderingen op naam 119
 - 230 Twee vormen: openbare en stille cessie 119
 - 231 Basis is een tot levering bestemde akte 120
 - 232 Openbare cessie: mededeling aan de schuldenaar is constitutief 120
 - 233 Stille cessie: geen mededeling vereist, wel een authentieke of geregistreerde akte 121
 - 234 Functie mededeling bij stille cessie 122

235	Onbekendheid van de schuldenaar hoeft levering niet in de weg te staan	123
236	De positie van de schuldenaar	123
8.4.3	Levering van toonder- en ordervorderingen	125
237	Levering met behulp van het papier	125
8.4.4	De gevolgen van overdracht van een vordering	126
238	In welke omvang gaat de vordering over?	126
239	De vordering gaat over, niet de gehele rechtsverhouding	127
240	Nevenrechten gaan mee over	127
241	Verweermiddelen	128
242	Verweermiddelen bij toonder- en ordervorderingen	129
8.4.5	Derdenbescherming tegen beschikkingsonbevoegdheid van de vervreemder	129
243	Bij vorderingen op naam: art. 3:88	129
244	Bij toonder- en ordervorderingen: art. 3:86	129
9	Verkrijging door verjaring	131
9.1	Inleiding	131
245	Het begrip verjaring	131
246	Twee categorieën verkrijging door verjaring	131
9.2	Verkrijgende verjaring krachtens art. 3:99	131
247	Vereisten voor verkrijgende verjaring krachtens art. 3:99	131
248	Alleen de bezitter kan door verjaring eigenaar worden	132
249	Het bezit dient onafgebroken te zijn	132
250	De bezitter dient te goeder trouw te zijn	132
251	Verjaringstermijnen	133
252	Verkrijgende verjaring treedt van rechtswege in	133
9.3	Verkrijging door verjaring krachtens art. 3:105	133
253	Verkrijging door verjaring door de bezitter niet te goeder trouw	133
9.4	Bewijsfunctie van verjaring	134
254	Verjaring als bewijsmiddel	134
10	Eigendomsverkrijgingen uit Boek 5	135
10.1	Inleiding	135
255	Andere wijzen van eigendomsverkrijging dan overdracht en verjaring	135
10.2	Eigendomsverkrijging door toe-eigening	135
256	Eigendomsverkrijging door toe-eigening alleen bij 'res nullius'	135
10.3	Eigendomsverkrijging bij gevonden zaken	136
257	Eigendomsverkrijging na een jaar door vinder te goeder trouw	136
10.4	Eigendomsverkrijging bij een gevonden schat	136
258	Schatvinding	136
10.5	Eigendomsverkrijging als gevolg van natrekking	137

Inhoudsopgave

	259	Zaak en bestanddeel	137
	260	Gevolgen bestanddeelvorming	138
	261	Natrekking als 'eigendomsverkrijging'	140
10.6		Eigendomsverkrijging als gevolg van vermenging	140
	262	Vermenging	140
10.7		Eigendomsverkrijging als gevolg van zaaksvorming	141
	263	Zaaksvorming	141
10.8		Eigendomsverkrijging door vruchttrekking	142
	264	Vruchttrekking	142
11		Beperkte rechten op goederen	143
11.1		Algemeen	143
	265	Inleiding	143
	266	Gesloten systeem van beperkte rechten	143
	267	Genots- en zekerheidsrechten	143
	268	Beperkte rechten hebben absolute werking	144
11.2		Vestiging, overdracht en afstand van beperkte rechten	144
	269	Afdeling 3.4.2 is van overeenkomstige toepassing	144
	270	Vestiging van een beperkt recht	144
	271	Overdracht van een beperkt recht	146
	272	Afstand van een beperkt recht	146
	273	Andere wijzen van verkrijging dan door vestiging en overdracht	146
11.3		Tenietgaan van beperkte rechten	147
	274	Wijzen van tenietgaan van beperkte rechten	147
11.4		Genotsrechten	148
11.4.1		Vruchtgebruik, gebruik en bewoning	148
	275	Inleiding	148
	276	Verval bij de dood van de (eerste) vruchtgebruiker	148
	277	Bevoegdheid tot gebruik en verbruik	148
	278	Rechten van gebruik en bewoning	149
11.4.2		Erfdienstbaarheid	150
	279	Inleiding	150
	280	Erfdienstbaarheid bestaat uit een dulden of niet doen	150
	281	Retributie	151
	282	In bijzondere gevallen kan de rechter de erfdienstbaarheid wijzigen of opheffen	151
	283	Verplichte medewerking aan afstand	151
11.4.3		Erfpacht	151
	284	Inleiding	151
	285	Genot als eigenaar	152
	286	Canon	153
	287	Einde erfpachtrecht door tijdsverloop, opzegging of opheffing	153
11.4.4		Opstal	154
	288	Inleiding	154

	289	Zelfstandig en afhankelijk recht van opstal	154
	290	Retributie	154
	291	Overgang eigendom bij einde opstalrecht	154
11.4.5		Appartementsrecht	155
	292	Inleiding	155
	293	De splitsing	155
	294	Splitsingsreglement	156
	295	Vereniging van Eigenaars	156
	296	Bevoegdheid tot vervreemden en bezwaren	157
11.4.6		Aanhangsel: burendrecht	157
	297	Inleiding	157
	298	Regelend recht	158
	299	Mandeligheid	158
11.5		Zekerheidsrechten	158
	300	Algemeen	158
12		Voorrang verschaffende rechten	159
12.1		Algemeen	159
	301	Inleiding	159
	302	De regel van de paritas creditorum	159
	303	Het begrip voorrang	160
	304	Gesloten systeem van voorrangrechten	161
12.2		Voorrechten	161
	305	Karakter/gesloten systeem van voorrechten	161
12.3		Pand en hypotheek	162
12.3.1		Inleiding	162
	306	Omschrijving	162
	307	Karakter	162
	308	Object	163
12.3.2		(Stil) pandrecht op roerende, niet-registerzaken en toonder- en orderpapieren	163
	309	Wijze van vestiging	163
	310	Soms achterstelling stil pandrecht	164
	311	Vervreemding/dubbele verpanding	164
	312	Uitoefening	164
	313	Toe-eigeningsverbod	165
12.3.3		(Stil) pandrecht op vorderingen op naam	165
	314	Wijze van vestiging	165
	315	Vervreemding/dubbele verpanding	166
	316	Uitoefening	166
	317	Positie schuldenaar verpande vordering	167
	318	Toe-eigeningsverbod/verhaal op opbrengst	167
12.3.4		Hypotheek	167
	319	Wijze van vestiging	167
	320	Vervreemding/dubbele verhypothekering	167

- 321 Uitoefening 168
- 322 Zuivering 168

Deel 2: Verbintenissenrecht

13 Verbintenis en verbintenissenrecht 173

- 13.1 Verbintenis 173
 - 13.1.1 Inleiding 173
 - 323 Vraagstelling 173
 - 324 Recht van de één op een prestatie waartoe de ander verplicht is 173
 - 325 Vermogensrechtelijke relevantie 174
 - 13.1.2 Begrip verbintenis 174
 - 326 Definitie verbintenis 174
 - 13.1.3 De elementen van een verbintenis 174
 - 327 Een verbintenis kent drie elementen 174
 - 328 Een vorderingsrecht is een relatief recht 175
 - 329 Vorderingsrecht in ruime zin/verbintenis in enge zin 176
 - 330 Uitwinbaarheid en draagplicht 176
- 13.2 Verbintenissenrecht 176
 - 331 Het verbintenissenrecht omvat de regels betreffende verbintenissen 176
 - 332 Verbintenis tegenover verbintenissenrecht 176

14 De bronnen van de verbintenis 179

- 14.1 Inleiding 179
 - 333 Ontstaan van verbintenissen 179
- 14.2 Rechtsregel, rechtsfeit en rechtsgevolg 179
 - 334 Inleiding 179
 - 335 De rechtsgevolgen van overeenkomsten zijn niet beperkt tot verbintenissen 180
 - 336 Een overeenkomst is een rechtsfeit 180
 - 337 Verhouding tussen rechtsregel, rechtsfeit en rechtsgevolg 181
- 14.3 Het rechtsfeit rechtshandeling 181
 - 14.3.1 Begrip rechtshandeling 181
 - 338 De rechtshandeling is een onderdeel van de categorie rechtsfeit 181
 - 339 De rechtshandeling kent een algemene regeling in titel 3.2 182
 - 14.3.2 Meerzijdige en eenzijdige rechtshandelingen 182
 - 340 Inleiding 182
 - 341 Een meerzijdige rechtshandeling vereist de samenwerking van meerdere personen 183
 - 342 Een eenzijdige rechtshandeling wordt door één persoon tot stand gebracht 183

343	Gerichte tegenover ongerichte eenzijdige rechtshandelingen	184
344	Wederkerige tegenover eenzijdige overeenkomsten	184
345	Rechtshandelingen om baat tegenover rechtshandelingen om niet	185
14.4	De rechtsfeiten onrechtmatige en rechtmatige daad	185
14.4.1	Inleiding	185
346	Andere rechtsfeiten dan rechtshandelingen	185
14.4.2	Het rechtsfeit onrechtmatige daad	186
347	Bij onrechtmatige daad ontstaat een rechtsgevolg zonder dat dat is beoogd	186
14.4.3	Het rechtsfeit rechtmatige daad	186
348	Ook bij het rechtsfeit rechtmatige daad blijft de wil buiten beschouwing	186
14.5	Ook blote feiten kunnen rechtsfeiten zijn	187
349	Er zijn ook rechtsfeiten die niet uit gedragingen van personen bestaan	187
14.6	Schematische samenvatting van de rechtsfeiten	188
350	Schema rechtsfeiten	188
14.7	De wettelijke regeling van de bronnen van de verbintenissen	188
351	De bronnen van verbintenissen	188
352	Als groep geregelde verbintenisscheppende feiten	188
353	Los in de wet geregelde verbintenisscheppende feiten	189
354	Wettelijke verwijzing naar ongeschreven recht	189
355	Passend in het stelsel van de wet	190
15	Totstandkoming van overeenkomsten	191
15.1	Inleiding	191
356	Op totstandkoming van overeenkomsten van toepassing zijnde bepalingen	191
15.2	Een overeenkomst komt tot stand door een aanbod en de aanvaarding daarvan	191
15.2.1	Aanbod en aanvaarding	191
357	Totstandkoming overeenkomst	191
15.2.2	Het begrip 'aanbod'	192
358	Wanneer is er sprake van een aanbod?	192
359	Niet ieder 'aanbod' is ook werkelijk een aanbod	193
360	Herroepelijk en onherroepelijk aanbod	193
361	Vrijblijvend aanbod	194
362	Verval aanbod	194
15.2.3	Het begrip 'aanvaarding'	196
363	De aanvaarding	196
15.3	Wil, verklaring en gerechtvaardigd vertrouwen	197
15.3.1	Inleiding	197
364	Wil en (wils)verklaring	197
365	Ontspoorde wilsverklaringen	198

Inhoudsopgave

366	Gevolg wilsontbreken	200
15.3.2	Bescherming van de wederpartij die gerechtvaardigd heeft vertrouwd	200
367	Onder voorwaarden bescherming van de wederpartij bij wilsontbreken	200
368	Het vertrouwen dient gerechtvaardigd te zijn	201
369	Gerechtvaardigd vertrouwen houdt 'goede trouw' in als omschreven in art. 3:11	201
370	Ook art. 3:36 kent bescherming op grond van opgewekt vertrouwen, maar dan bij een derde	203
15.3.3	In uitzonderingsgevallen correctie door redelijkheid en billijkheid	203
371	Inleiding	203
372	Beperkende werking redelijkheid en billijkheid	204
373	Correctie slechts bij onaanvaardbaarheid	204
15.3.4	Een bijzonder geval: wilsontbreken ten gevolge van geestelijke stoornis	205
374	Inleiding	205
375	Bewijs wilsontbreken ten gevolge van geestelijke stoornis	205
376	Vernietigbaarheid	207
377	Gerechtvaardigd vertrouwen van de wederpartij doorkruist bescherming	207
15.3.5	Samenvatting	208
378	Samenvatting	208
15.4	Totstandkoming algemene voorwaarden	209
379	Inleiding	209
380	Gebondenheid aan algemene voorwaarden	209
381	Aanvaarding in haar geheel	210
16	Nietige en vernietigbare overeenkomsten	213
16.1	Inleiding	213
382	Begrippen nietig en vernietigbaar	213
383	Wanneer nietigheid en wanneer vernietigbaarheid?	214
384	Overzicht bronnen nietigheid en vernietigbaarheid	214
16.2	Wilsgebreken	215
16.2.1	Inleiding	215
385	Begrip wilsgebrek	215
386	De vier in de wet geregelde wilsgebreken	216
16.2.2	Dwaling	216
387	Onjuiste voorstelling	216
388	Causaal verband	216
389	Er moet sprake zijn van één van de in lid 1 genoemde gevallen	217
390	De eerste groep: de dwaling is te wijten aan een inlichting van de wederpartij	217
391	Kenbaarheid vereist	218

	392	De tweede groep: de wederpartij had de dwalende uit de droom moeten helpen	218
	393	Kenbaarheid en mededelingsplicht vereist	219
	394	De derde groep: beide partijen hebben gelijkelijk gedwaald	219
	395	Kenbaarheid vereist	220
	396	De uitzonderingen van lid 2	220
	397	De dwaling betreft een uitsluitend toekomstige omstandigheid	221
	398	Aard van de overeenkomst	221
	399	De in het verkeer geldende opvattingen: onderzoeksplicht	222
	400	De in het verkeer geldende opvattingen: verkopersdwaling	223
	401	De omstandigheden van het geval	224
	402	Samenloop van dwaling met wanprestatie	224
	403	Samenvatting	225
16.2.3		Bedreiging	226
	404	Inleiding	226
	405	Bedreiging met enig nadeel in persoon of goed	226
	406	De bedreiging dient onrechtmatig te zijn	226
	407	Causaal verband	227
	408	Beïnvloeding redelijk oordelend mens	227
16.2.4		Bedrog	227
	409	Kunstgreep	227
	410	Causaal verband	228
	411	Onware reclame-uitingen	228
16.2.5		Misbruik van omstandigheden	228
	412	Bijzondere omstandigheden	228
	413	Causaal verband	229
	414	Kenbaarheid	229
	415	Misbruik	229
	416	Nadeel is niet vereist	230
16.2.6		Uitoefening beroep op een wilsgebrek	230
	417	Slechts degene van wie de wil gebrekkig was, kan beroep doen op het wilsgebrek	230
	418	Het wilsgebrek is veroorzaakt door een derde	230
	419	Algemene regeling beroep op vernietigbaarheid	230
	420	Wijzen van vernietiging/exceptief beroep	231
	421	Verjaring	232
	422	Gevolgen vernietiging	232
	423	Bijzondere bepalingen	233
	424	Schadevergoeding	234
16.2.7		Bevestiging	235
	425	Naast vernietiging ook bevestiging mogelijk	235
	426	Termijnstelling	235
16.3		De persoon	235

Inhoudsopgave

- 16.3.1 Handelings(on)bekwaamheid 235
 - 427 Gevolgen handelingsonbekwaamheid 235
- 16.3.2 Handelings(on)bekwaamheid minderjarige 236
 - 428 Minderjarigen 236
 - 429 Gezag over minderjarigen 236
 - 430 Ouderlijk gezag 236
 - 431 Voogdij 237
 - 432 Wettelijke vertegenwoordiger 237
 - 433 Met toestemming bekwaam, anders onbekwaam 238
 - 434 Veronderstelde toestemming 238
 - 435 Werking veronderstelde toestemming 239
 - 436 Hoofdregels 239
- 16.3.3 Handelings(on)bekwaamheid van onder curatele gestelden 240
 - 437 Ondercuratelestelling 240
 - 438 Handelingsonbekwaam, tenzij ... 241
 - 439 Beschermingsbewind en mentorschap 241
- 16.3.4 Uitoefening van het beroep op handelingsonbekwaamheid 242
 - 440 Actief en exceptief beroep/verjaring 242
 - 441 Gevolgen vernietiging 243
 - 442 Problemen bij de terugvordering 244
- 16.3.5 Bevestiging door handelingsonbekwame aangepane overeenkomst 244
 - 443 Naast vernietiging ook bevestiging mogelijk 244
- 16.3.6 Handelingsonbekwaamheid tegenover feitelijke onbekwaamheid 245
 - 444 Feitelijke onbekwaamheid 245
- 16.3.7 Waarschuwingen 245
 - 445 Drie waarschuwingen 245
- 16.3.8 Handelingsonbevoegdheid 246
 - 446 Begrip handelingsonbevoegdheid 246
 - 447 Voorbeelden 247
- 16.4 De vorm 247
 - 448 Vormvrijheid 247
 - 449 Eventuele vormvoorschriften moeten in acht genomen zijn 247
- 16.5 De inhoud 248
 - 16.5.1 Contractsvrijheid 248
 - 450 Inhoud van het contract staat ter vrije bepaling van partijen 248
 - 16.5.2 Bepaalbaarheid 249
 - 451 De verbintenissen die partijen op zich nemen, moeten bepaalbaar zijn 249
 - 16.5.3 Strijd met de goede zeden of de openbare orde 249
 - 452 Inleiding 249
 - 453 Strijd met de goede zeden 250
 - 454 Strijd met de openbare orde 250
 - 16.5.4 Strijd met de wet 250
 - 455 Wijzen van strijd met de wet 250
 - 456 Het sluiten van de overeenkomst is door de wet verboden 251

457	De overeengekomen prestatie is door de wet verboden	252
458	De overeengekomen prestatie leidt tot overtreding van een wettelijk verbod	253
459	Veranderende normen	254
16.5.5	Onredelijk bezwarende bedingen in algemene voorwaarden	255
460	Inleiding	255
461	Onredelijk bezwarend	255
462	Zwarte en grijze lijst	256
16.5.6	Benadeling van schuldeisers: actio Pauliana	257
463	Actio Pauliana	257
464	De vereisten	257
465	Derdenbescherming	258
466	Faillissements-Pauliana	258
16.5.7	Een op niets 'voortbouwende' overeenkomst	258
467	Gevolgen ontbreken van de rechtsverhouding waarop wordt voortgebouwd	258
17	Uitleg en uitvoering van overeenkomsten	261
17.1	Inleiding	261
468	Probleemverkenning	261
469	Rechtsgevolgen overeenkomst	261
17.2	Wat is de inhoud van de partijafpraak?	262
17.2.1	Taalkundige uitleg is te beperkt	262
470	Woorden op zichzelf zijn nooit 'duidelijk'	262
471	Men kan niet volstaan met een zuiver taalkundige uitleg	263
17.2.2	Uitleg en vertrouwensleer	263
472	Uitleg in het verlengde van de vertrouwensleer	263
473	Over en weer-formule	264
17.3	Aanvulling door wet, gewoonte en redelijkheid en billijkheid	265
474	Inleiding	265
475	Aanvulling door de wet	265
476	Dwingend recht	265
477	Aanvulling door de gewoonte	266
478	Aanvulling door de redelijkheid en billijkheid	266
17.4	De redelijkheid en billijkheid	266
17.4.1	Algemeen	266
479	Begrip redelijkheid en billijkheid	266
17.4.2	Aanvullende werking van de redelijkheid en billijkheid	267
480	De redelijkheid en billijkheid kunnen de overeenkomst aanvullen	267
481	Het is niet de rechter die de overeenkomst aanvult	268
17.4.3	Beperkende werking van de redelijkheid en billijkheid	268
482	De redelijkheid en billijkheid kunnen beroep op een regel ontnemen	268
483	Een voorbeeld	269

Inhoudsopgave

484	Het is niet de rechter die beroep op de regel ontnemt	269
485	De werking van de redelijkheid en billijkheid in relatie tot uitleg	270
17.4.4	Onvoorziene omstandigheden	270
486	Inleiding	270
487	Wijziging en ontbinding door de rechter bij onvoorziene omstandigheden	271
488	Onvoorziene omstandigheden	272
489	Hoge drempels	272
17.4.5	Toepassingsgebied van de redelijkheid en billijkheid	274
490	Inleiding	274
491	De regel van art. 6:2 geldt voor iedere verbintenis	274
492	De redelijkheid en billijkheid buiten verbintenisrechtelijke verhoudingen	275
493	De redelijkheid en billijkheid in het goederenrecht	276
494	In het goederenrecht is het voornaamste toetsingscriterium 'misbruik van recht'	277
495	De redelijkheid en billijkheid kunnen ook binnen het goederenrecht een rol spelen	278
17.5	Wie stelt de inhoud van een overeenkomst vast?	279
496	Partijen	279
497	Rechters	279
498	Arbiters	279
499	Bindend advies	280
500	Bindende partijbeslissing	280
18	Nakoming en andere wijzen van tenietgaan van verbintenissen	283
18.1	Inleiding	283
501	Tenietgaan van verbintenissen	283
18.2	Nakoming	283
18.2.1	Algemeen	283
502	De begrippen nakoming, voldoening en betaling	283
503	Wettelijke regeling nakoming	284
18.2.2	Wie moet tegenover wie nakomen?	284
504	Wie moet, respectievelijk kan nakomen?	284
505	Aan wie kan bevrijdend worden betaald?	285
506	Betaling aan een niet-inningsbevoegde werkt soms bevrijdend	285
18.2.3	Wat is de inhoud van de nakoming?	286
507	Aanvullende bepalingen	286
508	Verbintenissen tot betaling van een geldsom	287
18.2.4	Wanneer en waar moet worden nagekomen?	287
509	Wanneer kan, respectievelijk moet worden nagekomen?	287
510	Waar moet worden nagekomen?	288

18.2.5	Toerekening van betalingen	288
	511 Imputatiebepalingen	288
18.2.6	Het bewijs van nakoming	289
	512 Kwiteerplicht, afgifte schuldbekentenis	289
18.2.7	Subrogatie	289
	513 Soms blijft ondanks betaling de vordering bestaan: subrogatie	289
	514 Subrogatie tegenover cessie	290
	515 Subrogatie tegenover schuldoverneming	291
18.3	Andere wijzen van tenietgaan van verbintenissen	291
18.3.1	Verrekening	291
	516 De verbintenissen gaan tot hun gemeenschappelijke beloop teniet	291
	517 Bevoegdheid tot verrekening	291
	518 Niet liquide tegenvordering	293
18.3.2	Afstand	293
	519 De verbintenis gaat teniet	293
18.3.3	Vermenging	294
	520 De verbintenis gaat teniet	294
18.3.4	Vernietiging	294
	521 De verbintenis wordt geacht nimmer te hebben bestaan	294
18.3.5	Ontbinding	295
	522 De verbintenis eindigt	295
18.3.6	Bevrijdende verjaring	296
	523 De rechtsvordering gaat teniet	296
	524 Verjaringstermijn	296
	525 Geen ambtshalve toepassing door rechter	297
18.3.7	Vervaltermijnen	297
	526 De verbintenis gaat teniet	297

19 Rechten van de schuldeiser bij niet-nakoming I: nakoming en schadevergoeding 299

19.1	Probleemverkenning	299
	527 Inleiding	299
19.2	Recht op nakoming	299
	528 Vordering tot nakoming	299
	529 Reële executie	299
	530 Verjaring	301
	531 Een vordering tot nakoming voorziet niet in alle behoeften van de schuldeiser	301
19.3	De gevolgen van het niet-nakomen van verbintenissen	302
	532 Wettelijke regeling niet-nakoming	302
19.4	Vereisten voor het ontstaan van een verplichting tot schadevergoeding	303

Inhoudsopgave

- 533 Overzicht 303
- 534 Verjaring 305
- 19.5 Tekortkoming 305
 - 535 De begrippen tekortschieten en tekortkoming 305
 - 536 Wijze van vaststelling 'tekortschieten' 306
 - 537 Resultaats- en inspanningsverbintenissen 306
- 19.6 Toerekenbare en niet-toerekenbare tekortkoming 308
 - 538 De begrippen wanprestatie en overmacht 308
- 19.7 Aan de schuldenaar toerekenbare tekortkomingen/wanprestatie 309
 - 19.7.1 Algemeen 309
 - 539 Wanneer toerekenbaar? 309
 - 19.7.2 Krachtens diens schuld aan de schuldenaar toerekenbare tekortkomingen 309
 - 540 Schuld staat voor (verschillende gradaties van) verwijtbaarheid 309
 - 19.7.3 Krachtens de wet aan de schuldenaar toerekenbare tekortkomingen 310
 - 541 Aansprakelijkheid krachtens de wet 310
 - 542 Aansprakelijkheid voor hulppersonen 310
 - 543 Aansprakelijkheid voor hulpzaken 311
 - 19.7.4 Krachtens rechtshandeling aan de schuldenaar toerekenbare tekortkomingen 311
 - 544 Inleiding 311
 - 545 Het ene uiterste: de schuldenaar garandeert 312
 - 546 Het andere uiterste: de schuldenaar tekent zich vrij 312
 - 19.7.5 Krachtens verkeersopvatting aan de schuldenaar toerekenbare tekortkomingen 312
 - 547 Aansprakelijkheid krachtens verkeersopvatting 313
 - 548 Geldelijk onvermogen 313
 - 549 Andere gevallen 313
- 19.8 Nakoming is blijvend onmogelijk of nog mogelijk 314
 - 550 Verzuim is vereist wanneer nakoming nog mogelijk is 314
 - 551 Blijvende onmogelijkheid 315
- 19.9 Nakoming is nog mogelijk: de verzuimregeling moet in acht worden genomen 316
 - 552 Vereisten voor verzuim 316
 - 553 Gevolgen van verzuim 318
 - 554 Verzuim is geen ontstaansvereiste voor een verplichting tot vergoeden van bijkomende schade 319
 - 555 Zuivering 320
 - 556 Termijnstelling 320
- 19.10 Inhoud en omvang schadevergoedingsverplichting 320
 - 19.10.1 Algemeen 320
 - 557 Algemene regeling wettelijke verplichtingen tot schadevergoeding 320

19.10.2	Het boetebeding	320
558	Fixering van de schadevergoeding of prikkel tot nakoming	320
559	De regeling van het boetebeding	321
19.11	Niet aan de schuldenaar toerekenbare tekortkomingen/overmacht	322
19.11.1	Algemeen	322
560	Bij overmacht geen verplichting tot schadevergoeding	322
561	Gevallen van overmacht	323
19.11.2	Vrijtekeningsbedingen	324
562	Begrip	324
563	Probleemverkenning	324
564	Strijd met de goede zeden en/of openbare orde	325
565	Strijd met de wet	327
566	Misbruik van omstandigheden	327
567	Onredelijk bezwarend	327
568	Beroep is in strijd met de redelijkheid en billijkheid	328
20	Rechten van de schuldeiser bij niet-nakoming II: opschorting en ontbinding, schuldeisersverzuim	331
20.1	Probleemverkenning	331
569	Wederkerige overeenkomsten	331
20.2	Opschortingsrecht	332
20.2.1	De opschortingsrechten van afdeling 6.5.5	332
570	Exceptio non adimpleti contractus	332
571	De onzekerheidsexceptie	333
20.2.2	Het algemene opschortingsrecht van afdeling 6.1.7	333
572	Algemene regeling opschortingsrechten	333
20.3	Ontbindingsrecht	334
573	Ontbinding gaat veel verder dan opschorting	334
574	Vereisten voor het recht tot ontbinding	335
575	Vergelijking met de vereisten voor schadevergoeding wegens wanprestatie	336
576	Wijzen van ontbinden	336
577	Verjaring	337
578	Gevolgen ontbinding	338
579	Werking ontbinding tegenover vernietiging	340
580	Gedeeltelijke ontbinding	341
581	Recht op aanvullende schadevergoeding	342
20.4	Reclamerecht	343
582	Een bijzonder terugvorderingsrecht bij koop en ruil van roerende zaken	343
583	Vereisten voor uitoefening reclamerecht	343
584	Wijze van inroeping	344
585	Vervaltermijn	344
586	Gevolgen inroeping reclamerecht	344
20.5	Samenvattend overzicht	345

Inhoudsopgave

- 20.5.1 Overzicht mogelijkheden schuldeiser bij tekortschieten schuldenaar 345
 - 587 Overzicht 345
- 20.5.2 Mogelijkheden bij toerekenbaar tekortschieten (wanprestatie) 345
 - 588 Nakoming is dadelijk mogelijk 345
 - 589 Nakoming is tijdelijk onmogelijk 347
 - 590 Nakoming is blijvend onmogelijk 348
- 20.5.3 Mogelijkheden bij niet-toerekenbaar tekortschieten (overmacht) 348
 - 591 Nakoming is tijdelijk onmogelijk 348
 - 592 Nakoming is blijvend onmogelijk 349
 - 593 Op wie drukt het overmachtsrisico? 349
- 20.6 Rechten vóór opeisbaarheid 350
 - 594 Probleemverkenning 350
 - 595 Uitzonderingen op het opeisbaarheidsvereiste 350
- 20.7 Schuldeisersverzuim 351
 - 596 Probleemverkenning 351
 - 597 Vereisten schuldeisersverzuim 352
 - 598 Gevolgen schuldeisersverzuim 352

21 Verbintenissen uit de wet I: onrechtmatige daad, kwalitatieve aansprakelijkheid 355

- 21.1 Algemeen 355
 - 599 Inleiding 355
 - 600 Probleemverkenning 355
- 21.2 Aansprakelijkheid op grond van eigen onrechtmatige daad 357
 - 21.2.1 Vereisten voor de aansprakelijkheid op grond van onrechtmatige daad 357
 - 601 Overzicht 357
 - 21.2.2 Onrechtmatige daad 357
 - 602 Inleiding 357
 - 603 Inbreuk op een subjectief recht 357
 - 604 Strijd met een wettelijke plicht 358
 - 605 Strijd met hetgeen volgens ongeschreven recht in het maatschappelijk verkeer betaamt 359
 - 606 Gevaarzetting; verkeers- en veiligheidsnormen 359
 - 607 Normen ter bescherming van zuivere vermogensschade 362
 - 608 Onderlinge verhouding onrechtmatigheidscriteria 362
 - 609 Rechtvaardigingsgronden 363
 - 21.2.3 De relativiteit van de onrechtmatigheid 364
 - 610 Het relativiteitsbeginsel 364
 - 611 Inbreuk op een subjectief recht 364
 - 612 Strijd met een wettelijke plicht 365
 - 613 Strijd met hetgeen volgens ongeschreven recht in het maatschappelijk verkeer betaamt 366

21.2.4	Toerekenbaarheid aan de dader	367
614	Wanneer toerekenbaar?	367
615	Schuld staat voor (verschillende gradaties van) verwijtbaarheid	367
616	Toerekening krachtens de wet	368
617	Toerekening krachtens de in het verkeer geldende opvattingen	369
21.2.5	Causaal verband	369
618	Causaal verband tussen onrechtmatige gedraging en schade	369
21.2.6	Groepsaansprakelijkheid	370
619	Onrechtmatige daad in groepsverband	370
21.2.7	Wat kan de benadeelde vorderen?	370
620	Schadevergoeding in geld of in natura	370
621	Rechterlijk verbod of bevel	370
622	Declaratoir	371
623	Rectificatie	371
21.2.8	Verjaring	371
624	Verjaring	371
21.2.9	Onrechtmatige daad en wanprestatie	373
625	In de regel geen samenloop	373
626	Soms samenloop	373
21.3	Kwalitatieve aansprakelijkheid voor personen	374
21.3.1	Terreinverkenning	374
627	Kwalitatieve aansprakelijkheid voor andermans fout	374
21.3.2	Kwalitatieve aansprakelijkheid voor kinderen	374
628	Aansprakelijkheid voor kinderen tot veertien jaar	374
629	Aansprakelijkheid voor kinderen van veertien en vijftien jaar	375
630	Kinderen van zestien jaar en ouder	376
21.3.3	Kwalitatieve aansprakelijkheid voor ondergeschikten	376
631	Vereisten	376
632	Soms een milder regime	378
633	Onderlinge verhouding werkgever/ondergeschikte	378
21.3.4	Kwalitatieve aansprakelijkheid voor niet-ondergeschikte hulppersonen	379
634	Vereisten	379
21.3.5	Kwalitatieve aansprakelijkheid voor vertegenwoordigers	380
635	Vereisten	380
21.4	Kwalitatieve aansprakelijkheid voor zaken	380
21.4.1	Terreinverkenning	380
636	Aansprakelijkheid zonder fout	380
21.4.2	Kwalitatieve aansprakelijkheid voor gebrekkige zaken, opstallen en dieren	381
637	Kwalitatieve aansprakelijkheid voor gebrekkige zaken	381
638	Kwalitatieve aansprakelijkheid voor opstallen	383
639	Kwalitatieve aansprakelijkheid voor dieren	385

640	Beperking van de kwalitatieve aansprakelijkheid: de 'tenzij-formule'	385
641	De aansprakelijke persoon	387
21.4.3	Kwalitatieve aansprakelijkheid voor gevaarlijke stoffen, stortplaatsen en mijnbouwwerken	388
642	Kwalitatieve aansprakelijkheid voor gevaarlijke stoffen	388
643	Kwalitatieve aansprakelijkheid voor stortplaatsen	389
644	Kwalitatieve aansprakelijkheid voor mijnbouwwerken	389
645	Beperking van de kwalitatieve aansprakelijkheid	389
21.5	Productaansprakelijkheid	390
646	Kwalitatieve aansprakelijkheid van de producent voor veiligheidsgebreken	390
647	Risicoaansprakelijkheid met beperkte verweermogelijkheden	391
648	Voor vergoeding in aanmerking komende schade	391
21.6	Oneerlijke handelspraktijken	392
649	Afdeling 6.3.3a	392
21.7	Misleidende en vergelijkende reclame	392
650	Afdeling 6.3.4	392
21.8	Elektronisch rechtsverkeer	393
651	Afdeling 6.3.4a	393
21.9	Tijdelijke regeling verhaalsrechten	393
652	Afdeling 6.3.5	393
22	Verbintenissen uit de wet II: zaakwaarneming, onverschuldigde betaling en ongerechtvaardigde verrijking	395
22.1	Verbintenissen uit andere bron dan onrechtmatige daad of overeenkomst	395
653	Inleiding	395
22.2	Zaakwaarneming	396
654	Begrip zaakwaarneming	396
655	Verplichtingen	397
22.3	Onverschuldigde betaling	397
656	Begrip onverschuldigde betaling	397
657	Wanneer onverschuldigd?	398
658	Recht op ongedaanmaking	398
659	Ongedaanmaking is niet mogelijk	399
22.4	Ongerechtvaardigde verrijking	400
660	Begrip ongerechtvaardigde verrijking	400
23	Schade en wettelijke schadevergoedingsplicht	403
23.1	Terreinverkenning	403
661	Inleiding	403
662	Schade	404
23.2	Omvang van de schadevergoeding	405
23.2.1	Inleiding	405

663	In beginsel volledige vergoeding van de vermogensschade	405
664	Begrenzing van het beginsel van volledige vergoeding van de vermogensschade	405
23.2.2	Causaal verband	405
665	Inleiding en probleemverkenning	405
666	Conditio sine qua non/adequatieleer	407
667	Leer van de toerekening naar redelijkheid	408
668	Multi-factor-benadering	409
669	Alternatieve causaliteit	410
670	Soms leidt causaliteitonzekerheid tot proportionele aansprakelijkheid	410
23.2.3	Voordeelstoerekening	412
671	In beginsel verrekening van voordeel	412
23.2.4	'Eigen schuld'; de schade valt mede aan de benadeelde toe te rekenen	413
672	Verdeling naar causaliteit	413
673	Billijkheidscorrectie	413
674	Schadebeperkingsplicht	414
23.2.5	'Medeschuld'; voor de schade is een derde mede aansprakelijk	414
675	Hoofdelijke verbondenheid	414
676	Interne draagplicht	416
23.2.6	Matiging en limitering	417
677	Matiging door de rechter	417
678	Limitering door wet of AMvB	417
23.3	Wijze van schadebegroting	417
679	Vrijheid van de rechter in wijze van begroting	417
680	Bijzondere wijze van begroting: tot het bedrag van de winst	419
681	Toekomstige schade	419
23.4	Vorm van de schadevergoeding	419
682	Schadevergoeding in geld en in andere vorm	419
23.5	Immateriële schade	420
683	Smartengeld	420
23.6	Schadevergoeding bij letsel en overlijden	421
684	Schadevergoeding bij letsel	421
685	Schade bij overlijden	422
686	Affectie- en shockschade	422
23.7	Schade bij geldschulden	423
687	Bij geldschulden alleen wettelijke rente en eventueel valutashade	423
24	Natuurlijke verbintenis	425
24.1	Terreinverkenning	425
688	Wat is een natuurlijke verbintenis?	425
24.2	Gevallen van een natuurlijke verbintenis	425
689	Algemeen	425

Inhoudsopgave

- 690 Wet of rechtshandeling onthoudt afdwingbaarheid 425
- 691 Zeer dringende morele verplichtingen 426
- 24.3 Rechtsgevolgen van een natuurlijke verbintenis 427
 - 692 Algemeen 427
 - 693 Nakoming is geen onverschuldigde betaling 427
 - 694 Nakoming is geen gift 428
 - 695 Nakoming is een 'onverplichte rechtshandeling' in de zin van de Pauliana 428
 - 696 De natuurlijke schuldeiser kan niet verrekenen 428
 - 697 Versterking is mogelijk 429
 - 698 Omzetting in een civiele verbintenis is mogelijk 429

Jurisprudentieregister 431

Artikelenregister 435

Zakenregister 445

